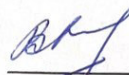
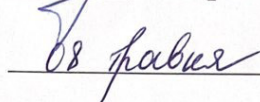


МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
імені В.І. ВЕРНАДСЬКОГО  
Інститут «Академія мистецтв імені С.С. Прокоф'єва»  
Кафедра музичного мистецтва

ЗАТВЕРДЖУЮ

 Директор інституту  
Валерій МАРЧЕНКО

 08 травня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Філософія мистецтва

---

Назва дисципліни

освітній рівень Бакалавр

галузь знань 02 Культура і мистецтво

спеціальність 025 Музичне мистецтво  
(спеціалізація)

освітня програма Музичне мистецтво. Вокал

Музичне мистецтво. Інструментальне виконавство

тип дисципліни обов'язкова

Розробник: Зосім О.Л. доктор мистецтвознавства, професор, професор  
кафедри музичного мистецтва

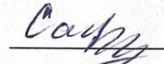
Робочу програму схвалено на засіданні кафедри музичного мистецтва  
Протокол № 40 від 05 травня 2023 року

Завідувач кафедри музичного мистецтва



Нефедов С.Ю.

Погоджено:  
Гарант освітньої програми



Євген САФРОНЧИК



Сергій НЕФЕДОВ

© ТНУ, 2023

## 1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників		Розподіл годин за навчальним планом		
Кількість кредитів:	3	Вид занять	Форма навчання	
Загальна кількість годин:	90		Денна	Заочна
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом:	4	Лекції:	16	-
Семестр:	7	Практичні заняття:		-
Тижневе навантаження (год.):		Лабораторні заняття:	-	-
аудиторне:	2	Семінарські заняття:	14	-
самостійна робота:	4	Самостійна робота:	60	
Форма підсумкового контролю:	екзамен	Консультації:	-	-
Мова навчання:	українська	Індивідуальні заняття:	-	-

**Консультативну допомогу здобувачі вищої освіти** можуть отримати у ННП кафедри музичного мистецтва, які безпосередньо проводять заняття або звернувшись з письмовим запитом на електронну пошту за адресою [akademart@ukr.net](mailto:akademart@ukr.net).

## 2. Програма навчальної дисципліни

### Передумови для вивчення дисципліни:

Препозит:	Постпозит:
Історія та культура України, історія української музики, історія зарубіжної музики	Арт-менеджмент

**Мета вивчення дисципліни:** сформувати в студентів цілісне уявлення про історичний розвиток філософської думки про мистецтво від Античності до постмодернізму, виховати в них вміння практично застосовувати набуті навички в професійній і творчій роботі.

### **Очікувані програмні результати навчання за дисципліною (за Освітньою програмою):**

ПРН 6. Демонструвати спроможність до самостійного дослідження наукової проблеми в галузі музичного мистецтва та написання роботи відповідно до вимог, готовність дискутувати і аргументувати власну позицію.

ПРН 7. Володіти методами опрацювання музикознавчої літератури, узагальнення та аналізу музичного матеріалу, принципами формування наукової теми та розуміння подальших перспектив розвитку даної проблематики в різних дослідницьких жанрах.

ПРН 8. Демонструвати володіння музично-аналітичними навичками в процесі створення виконавських, музикознавчих та педагогічних інтерпретацій.

ПРН 11. Застосовувати теоретичні знання та навички в редакторській / менеджерській / лекторській / практичній діяльності.

ПРН 15. Демонструвати музично-теоретичні, культурно-історичні знання з музичного мистецтва.

ПРН 17. Демонструвати аргументовані знання з особливостей музичних стилів різних епох.

**Загальні та спеціальні компетентності, що формуються у процесі вивчення дисципліни**

Шифр та назва компетентності	Результати навчання			
	Знання	Уміння/ навички	Комунікація	Відповідальність і автономія
<b>Загальні компетентності (ЗК)</b>				
ЗК 1. Здатність до спілкування державною мовою як усно, так і письмово.	ПРН 7	ПРН 6	ПРН 8	ПРН 15
ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.	ПРН 11	ПРН 7	ПРН 17	ПРН 15
ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.	ПРН 11	ПРН 7	ПРН 8	ПРН 15
ЗК 17. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.	ПРН 17	ПРН 6	ПРН 8	ПРН 15
<b>Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)</b>				
СК 3. Здатність усвідомлювати художньо-естетичну природу музичного мистецтва.	ПРН 7	ПРН 6	ПРН 8	ПРН 15
СК 4. Здатність усвідомлювати взаємозв'язки та взаємозалежності між теорією та практикою музичного мистецтва.	ПРН 11	ПРН 7	ПРН 17	ПРН 15
СК 13. Здатність демонструвати базові навички ділових комунікацій.	ПРН 11	ПРН 7	ПРН 8	ПРН 15

**ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

**Тема 1. Філософія мистецтва Античності.**

Питання природи мистецтва, його предмета, сенсу, мети та призначення у синкретичному

знанні Античності. Поняття *прекрасне, гармонія* та *космос* у вченні піфагорійців. Суб'єктивізм та релятивізм розуміння прекрасного у софістів. Мистецтво як поєднання добра і краси (*калокагатія*) у Сократа.

Питання мистецтва у філософській системі Платона. Єдність істини, добра і краси у філософській системі Платона. *Mimesis* як ключове поняття у поясненні природи мистецтва. Етичні засади мистецтва та проблема митця у філософії Платона. Цілісна концепція мистецтва у філософській системі Аристотеля. Аристотелівська класифікація видів мистецтв.

Питання мистецтва у філософських школах еллінізму – епікурейській, стоїчній, скептичній. Неоплатонізм як джерело філософії мистецтва Середньовіччя.

### **Тема 2. Філософія мистецтва Середньовіччя.**

Синтез античної та близькосхідної (іудаїстської) думки як підґрунтя європейської християнської цивілізації. Християнська апологетика про засади християнського мистецтва. Філософська думка Аврелія Августина як єднальна ланка між неоплатонізмом та християнською релігійною філософією. Теологічно-філософський дискурс як провідний у добу Середньовіччя.

Реалістичний символізм, канонічність та ієрархічність як центральні категорії середньовічної культури. Митець як посередник між божественним Логосом та людьми.

Відмінні шляхи розвитку філософсько-релігійної думки про мистецтво на християнському Сході та Заході. Філософія мистецтва Візантії як продовження розвитку філософської думки неоплатоніків. Ареопагітики як підґрунтя двох типів образності та двох методів їх пізнання. Катафатичний та апофатичні образи та їх відображення у середньовічному мистецтві. Теорія символічного позначення трансцендентного Абсолюту як основа середньовічного символізму східно-християнського мистецтва. Символ, образ, першообраз, канон у філософській думці Візантії. Онтологічний статус візантійського сакрального мистецтва.

Філософія мистецтва Західної Європи. Відмінні шляхи тлумачення сакрального у західноєвропейській та візантійській філософсько-богословській думці. Функції західноєвропейського релігійного мистецтва – просвітницька, виховна, декоративна, анагогічна. Філософія мистецтва доби схоластики: концепції Скота Еріугени, Гуго Сен-Вікторського, Томи Аквінського.

### **Тема 3. Філософія мистецтва Відродження.**

Філософія мистецтва в руслі основних філософських течій епохи. Антропоцентризм, гуманізм, проблема людської індивідуальності у філософії Ренесансу. Світський неоплатонізм як основа розвитку філософсько-естетичних концепцій митцями Відродження. Єдність науки й мистецтва у творчості митців Ренесансу.

Прекрасне – загальнофілософська категорія Відродження. Онтологічне поняття краси у філософській концепції картини світу Миколи Кузанського. Гуманістичний ракурс категорії прекрасного у філософських утопіях Т. Кампанелли і Т. Мора.

Ренесансна концепція творчої особистості на засадах принципів антропоцентризму та гуманізму. Природи та сутність таланту митця. Самоствердження людини в мистецтві Відродження.

Криза цілісного оптимістичного-гармонійного світоспоглядання Ренесансу та його відображення у філософії, теорії та практиці художньої творчості. Титанізм і його зворотний бік.

### **Тема 4. Філософія мистецтва бароко та класицизму.**

Філософські засади концепції творчості бароко. Метаморфози ідеалів гуманізму й усвідомлення внутрішнього протиріччя буття світу й людини. Гострий розум як творча сила. Трансформація *mimesis* у добу бароко: мистецтво як «реальний образ ірреального». Ірраціональний характер творчості, поєднання ірраціонального та натуралістичного в мистецтві бароко. Концепція художньої творчості у філософській системі Дж. Віко. Художній світ бароко і філософія мистецтва модернізму та постмодернізму.

Картезіанство як основа теорії та практики мистецтва доби класицизму. Культ розуму в художній творчості, абстрактна ідеальна модель людського буття в мистецтві класицизму. Герой мистецтва класицизму як втілення індивідуалізованого уособлення переваг інтелектуальних цінностей над чуттєвими. Ідеали класицизму як відтворення цінностей держави. Трактат Н. Буало «Поетичне мистецтво» як квінтесенція теоретичних рефлексій мистецтва класицизму. Ідеали класицизму та мистецтво ХХ ст. (соціалістичний реалізм).

### **Тема 5. Філософія мистецтва мислителів просвітництва та класичної німецької філософії.**

Просвітництво як культурне явище. Специфіка просвітницького ракурсу висвітлення питань філософії мистецтва. Зв'язок просвітницьких ідей з традиціями Відродження та класицизму.

Природа мистецтва та його функціональна специфіка в працях К. А. Гельвеція, Ж. д'Аламбера, Д. Дідро. Питання об'єктивної та соціальної природи мистецтва, специфіки суб'єктивного досвіду митця, художнього смаку. Історичний дискурс розвитку мистецтва у філософському доробку Й. Й. Вінкельмана та Г. Е. Лессінга.

І. Кант про творчу природу духовної діяльності, її самоцінність. Вчення І. Канта про природу та сутність генія. Кантівська класифікація мистецтв.

Й. Г. Фіхте про творчу сутність пізнавального процесу, роль мистецтва в розвитку людини, її розуму та моральних якостей. Мистецтво як джерело формування «цілісної людини».

Діалектика і принцип історизму у філософії мистецтва Г. Гегеля. Поєднання Г. Гегелем структурного аналізу світу мистецтва з історичним аналізом. Мистецтво – форма саморозкриття духу, олюднення зовнішнього світу, «самовідтворення» людини в зовнішніх речах..

#### **Тема 6. Філософія мистецтва романтизму.**

Філософське обґрунтування теорії творчості в романтизмі. Філософські засади романтичної ідеї синтезу мистецтва. Романтична концепція генія. Романтична іронія як вияв суперечності видимого та сутнього в процесі суджень про феномен художньої творчості.

Мистецтво – самоспостереження Абсолюту, завершення світового духу, найбільш досконале, цілісне відбиття сутності світу у філософській системі Ф. Шеллінга.

Синтез філософського та художнього мислення у А. Шопенгауера. Мистецтво як засіб пізнання світу. Світ як втілена музика та втілена воля. Метафізика мистецтва А. Шопенгауера та її вплив на Р. Вагнера та Ф. Ніцше.

Естетична метафізика Ф. Ніцше. Мистецтво як символ космічного життя. Діонісійське та аполлонівське в мистецтві. Вплив концепцій Ф. Ніцше на розвиток філософії та мистецтва ХХ ст..

#### **Тема 7. Філософія мистецтва модернізму.**

Модернізм як «революція в мистецтві». Нова естетика творчості та конструювання художньої культури майбутнього. Модерністські течії у мистецтві як розрив з традиційністю і пошук нових шляхів творчості. Елітарне та масове у мистецтві ХХ ст. Дегуманізація мистецтва.

*Інтуїтивістські концепції філософії мистецтва.* Художня творчість як засіб «одухотворення світу» завдяки художньому напруженню (А. Бергсон, Б. Кроче). Концепція естетичної інтуїції та її ролі в художній творчості. Естетична інтуїція як найвища форма самовиразу митця. Питання художньої творчості, особистості митця, мистецтва в руслі психоаналітичних досліджень З. Фрейда.

*Релігійні концепції філософії мистецтва.* схатологічний сенс творчості. Теургічна концепція мистецтва. Неотомістська концепція мистецтва у роботах Ж. Марітена та Е. Жильсона. Творець та художній твір у філософії Ж. Марітена. Неотомістський підхід до творчої особистості у філософських рефлексіях Е. Жильсона. Теологічні концепції та практика мистецтва ХХ ст.

*Феноменологічні концепції філософії мистецтва.* Онтологічний плюралізм художнього твору, особливості естетичного переживання, інтерпретація, аксіологічний аналіз у філософії мистецтва Р. Інгардена. Метафізична природа живопису у філософії М. Мерло-Понті. Живопис як відбиття у образах первісного, дорефлексивного досвіду. М. Мерло-Понті про творчість П. Сезанна як зразок видимого втілення донаукового світосприйняття.

*Екзистенціальні концепції філософії мистецтва.* Концепція буття М. Гайдеггера. Стирання меж між філософією й мистецтвом у філософії екзистенціалізму. Категорія свободи, етичне і естетичне, «ангажоване» мистецтво, література як найвищий прояв художньої творчості у філософській системі Ж.-П. Сартра. Концепція мистецтва А. Камю: «якщо бажаєш бути філософом, пиши романи». Мистецтво як засіб обґрунтування абсурдності світу, абсурдної людини і бунту. Філософсько-естетична концепція бунту в мистецтві. Філософські витoki та сенс мистецтва абсурду.

#### **Тема 8. Філософія мистецтва постмодернізму.**

Постмодернізм як заперечення ідеалів модернізму і одночасно його генетичний підсумок. Деконструкція (Ж. Дерріда) як основні філософський метод постмодернізму. Деконструкція як гра з текстом, «гра тексту проти смислу». Особливості постмодерністичного філософського та художнього мислення: мовна гра як спосіб реалізації творчої свободи, втрата суб'єкта, симулякр як художній феномен, інтертекстуальність як провідний художній метод. Питання естетичного у мистецьких творах доби постмодернізму. Постмодернізм та ідеали національно-культурного відродження.

### **3. Структура навчальної дисципліни**

(тематичний план)

**ДЕННА ФОРМА**

Назви розділів і тем	Кількість годин				
	денна форма				
	Всього	у тому числі			
лек.		прак. /лаб.	сем.	с. р.	
1	2	3	4	5	6
Тема 1. Філософія мистецтва Античності.	11	2		2	7
Тема 2. Філософія мистецтва Середньовіччя.	11	2		2	7
Тема 3. Філософія мистецтва Відродження.	11	2		2	7
Тема 4. Філософія мистецтва бароко та класицизму.	11	2		2	7
Тема 5. Філософія мистецтва мислителів просвітництва та класичної німецької філософії.	12	2			10
Тема 6. Філософія мистецтва романтизму.	11	2		2	7
Тема 7. Філософія мистецтва модернізму.	11	2		2	7
Тема 8. Філософія мистецтва постмодернізму	12	2		2	8
Екзамен					
Усього годин	90	16		14	60

**4. Організація самостійної роботи студентів**

**4.1. Підготовка до семінарських занять**

**План семінарських занять**

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Становлення філософської рефлексії мистецтва в Античності.	2
2	Філософсько-релігійна думка Середньовіччя: мистецький дискурс.	2
3	Антропоцентризм філософії мистецтва Відродження.	2
4	Філософія мистецтва XVII ст. (бароко і класицизм).	2
5	Основні питання філософії мистецтва романтизму.	2
6	Філософсько-мистецькі рефлексії доби модернізму.	2
7	Філософсько-мистецькі рефлексії доби постмодернізму.	2

**Питання для самостійного опрацювання**

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Єдність філософії та мистецтва в руслі сократівської ідеї єдності істини, добра, краси.	7
2	Катафатичні та апофатичні образи у середньовічному мистецтві та їх філософсько-релігійне підґрунття	7
3	Причини кризи оптимістичного-гармонійного світоспоглядання Ренесансу.	7
4	Барокова теорію гострого розуму як творча сила.	7
5	Філософія мистецтва Й. Фіхте. Питання діалектики та історизму в філософії мистецтва Г. Гегеля.	10
6	Філософський та художній доробок Р. Вагнера з позицій романтичного синтезу мистецтв.	7
7	Питання масової культури у роботах Т. Адорно, В. Беняміна, Г. Маркузе, Е. Фромма.	7
8	Роман М. Павича «Хозарський словник» у контексті філософії постмодернізму.	8

## 4.2. Методичні вказівки щодо самостійної роботи

1. Поглиблене вивчення питань тем за методичними вказівками викладача.
2. Систематичне опрацювання лекційного матеріалу, запропонованої основної та додаткової літератури з питань курсу.
3. Систематична підготовка до семінарських занять відповідно до запропонованих планів їх проведення (переліку питань). Підготовка коротких повідомлень з питань, що стосуються розвитку певних жанрів, особливостей їх втілення в творчості окремих композиторів.
4. Самостійна підготовка до модульного контролю та заліку (екзамену). У процесі підготовки за темами (питаннями) курсу, що віднесені для самостійного опрацювання, студентам слід звернути особливу увагу на засвоєння зазначених ключових моментів розвитку українського музичного мистецтва на певному етапі, на особливості становлення й розвитку музичної освіти та виховання. Студент повинен орієнтуватися в творчості композиторів, мистецтво яких вивчається, знати їх основні та визначні твори, пояснити схильність композитора до творчості в певних жанрах. Форми навчання та якості засвоєння ними матеріалу викладач використовує: опитування студентів під час семінарських занять, перевірку робочих конспектів; співбесіди за творчістю композиторів, що вивчаються; залучення студентів до дискусії з теми семінарського заняття з наступною оцінкою ініціативи та здатності до аналізу дискусійних питань.

## 4.3. Перелік питань для підготовки до підсумкового контролю

1. Концепція гармонії і числа у філософії мистецтва Античності.
2. Теорія мімесису: від Античності до постмодернізму.
3. Концепція художньої творчості у філософській думці Античності.
4. Питання мистецтва у «Державі» Платона.
5. «Поетика» Аристотеля та її значення у філософській та мистецтвознавчій думці.
6. Погляди епікурейців, стоїків та скептиків на мистецтво.
7. Неоплатонічна філософська думка та її роль у становленні філософсько-релігійної рефлексії мистецтва у Середньовіччі.
8. Філософсько-релігійні погляди представників апологетики та патристики на мистецтво.
9. Синтез античної та середньовічної думки у філософії Аврелія Августина.
10. Реалістичний символізм та ієрархічний порядок у мистецтві Середньовіччя як відображення ієрархічної та теоцентристської картини світу.
11. Образ, символ та знак у філософії Діонісія Ареопагіта.
12. Ікона як відтворення божественного першообразу у філософсько-богословській думці Візантії.
13. Філософсько-релігійне обґрунтування мистецтва на християнському Заході досхоластичного періоду.
14. Філософія мистецтва у концепціях Скота Еріугени, Гуго Сен-Вікторського, Томи Аквінського.
15. Антропоцентризм та гуманізм філософії мистецтва Ренесансу.
16. Категорія прекрасного у філософії Миколи Кузанського та Т. Кампанелли.
17. Ренесансна концепція творчої особистості. Природа та сутність таланту митця.
18. Філософські рефлексії митців Ренесансу (Л. Вінчі, А. Дюрер).
19. Криза ренесансного світогляду. Зворотний бік титанізму.
20. Метаморфози ідеалів гуманізму й усвідомлення внутрішнього протиріччя буття світу й людини у добу бароко.
21. Барокова теорія гострого розуму як творча сила.
22. Трансформація мімесису у добу бароко: мистецтво як «реальний образ ірреального».
23. Концепція художньої творчості у філософській системі Дж. Віко.
24. Картезіанство як основа теорії та практики класицизму. Культ розуму в художній творчості.
25. Трактат Н. Буало «Поетичне мистецтво» та його місце в теорії мистецтва класицизму.
26. Проблема художнього смаку у філософії французьких просвітників.
27. Характеристика філософії мистецтва Й. Фіхте.
28. Філософія мистецтва Г. Гегеля як втілення принципів діалектики та історизму.



29. Філософія мистецтва Ф. Шеллінга.
30. Концепція таланту й генія у філософії мистецтва романтизму.
31. Філософські засади романтичної ідеї синтезу мистецтв.
32. Мистецтво у філософській системі А. Шопенгауера.
33. Діонісійське та аполлонівське начало у мистецтві (за Ф. Ніцше).
34. Модернізм як «революція в мистецтві».
35. Модернізм у філософії мистецтва ХХ ст.
36. Художня творчість як засіб «одухотворення світу» у концепціях А. Бергсона та Б. Кроче.
37. Мистецтво у світлі психоаналітичних досліджень З. Фрейда.
38. Релігійні концепції філософії мистецтва М. Бердяєва, Ж. Марітена, Е. Жильсона.
39. Феноменологічні концепції філософії мистецтва.
40. Аксиологія у філософії мистецтва Р. Інгардена.
41. Філософія абсурду та її відображення у творчості А. Камю та Ж.-П. Сартра.
42. Питання дегуманізації мистецтва у роботах Х. Ортеги-і-Гассета.
43. Масова культура у роботах Х. Ортеги-і-Гассета, Т. Адорно, В. Беньяміна, Г. Маркузе, Е. Фромма.
44. Деконструкція у мистецькій практиці постмодернізму.
45. Теорія симулякра Ж. Бодріара.
46. Критерії оцінки творів мистецтва.
47. Творчість Д. Хьорста у контексті етичного та естетичного релятивізму мистецтва постмодернізму.
48. Інтертекстуальність постмодерністичної літератури.
49. Роман М. Павича «Хозарський словник» у контексті філософії постмодернізму.
50. Постмодернізм й ідеали національно-культурного відродження.

### 5.1. Політика курсу

Звертається особлива увага на відвідування студентами занять, підготовку запропонованих завдань самостійної роботи, участь у конкурсі «Найкраще запитання до викладача» на кожному занятті, творчий підхід до вирішення проблемних ситуацій, уміння застосовувати теоретичні знання при накресленні (моделюванні) шляхів розв'язання таких ситуацій, активна участь у мікрОВикладаннях (ділових іграх), де передусім оцінюється вміння активізувати навчально-пізнавальну діяльність учасників педагогічної гри, зокрема шляхом постановки проблемних запитань до виконавців тих чи інших ролей.

### 5.2. Шкала та схема формування підсумкової оцінки VII семестр

															Модул контр.	Підс. контр. (залік)	Сума
Лекційні заняття								Семінарські заняття									
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	5	20	100
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5			

### 5.3. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	відмінно	A	відмінне виконання
80-89	добре	B	вище середнього рівня
75-79	добре	C	загалом хороша робота
66-74	задовільно	D	непогано

60-65	задовільно	Е	виконання відповідає мінімальним критеріям
30-59	незадовільно	ЕХ	необхідне перекладання
0-29	незадовільно	F	необхідне повторне вивчення курсу

## 6. Рекомендовані джерела інформації

### Основні

1. Арістотель. Поетика пер. з старогрец. Борис Тен; передм. Й. Кобова. Київ, 1967. 130 с.
2. Бодріяр Ж. Симулякри і симуляція. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2004. 230 с.
3. Вінкельман Й. Про художній ідеал прекрасного: збірник; упоряд., авт. вступ. ст. і приміт.: Ф. С. Уманцев. Київ: Мистецтво, 1990. 307 с.
4. Еко У. Роль читача. Дослідження з семіотики текстів. Львів: Літопис, 2004. 652 с.
5. Енциклопедія постмодернізму / за ред. Ч. Вінквіста, В. Тейлора; пер. з англ. В. Шовкун. Київ: Основи, 2003. 503 с.
6. Лессінг Г. Е. Лаокоон; переклад з нім. Є. О. Попович, вступ. ст. та комент. Ф. С. Уманцева. Київ: Мистецтво, 1968. 290 с.
7. Мислителі німецького романтизму / [упоряд.: Л. Рудницький, О. Фешовець]. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2003. 588 с.
8. Ніцше Ф. Повне зібрання творів: критично-наукове видання у 15 т. / Фрідріх Ніцше. Т. 1: Народження трагедії; Невчасні міркування I–IV; Твори спадку 1870–1873. Львів: Астролябія, 2004. 770 с.
9. Ортега-і-Гассет Х. Вибрані твори. Київ: Основи, 1994. 424 с.
10. Платон. Держава; пер. з давньогрец. та комент. Д. Коваль. 2-е вид. Київ: Основи, 2005. 355 с.
11. Павич М. Хозарський словник: роман-лексикон на 100 000 слів; пер. О. Рось. Львів: Класика, 1998. 279 с.
12. Шіллер Ф. Естетика. Київ: Мистецтво, 1974. 360 с.

### Додаткові

1. Камю А. Чума: романи, повість: пер. з фр.; [передм. Д. С. Наливайка]; Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка Нац. акад. наук України. Харків: Фоліо, 2012. 461 с. (Бібліотека світової літератури).
2. Ліотар Ж.-Ф. Ситуація постмодерну. *Філософська і соціологічна думка*. 1995. № 5–6. С. 15–38.
3. Маркузе Г. Одновимірний людина. Дослідження ідеології розвинутого індустріального суспільства (глави з книги); пер. В. Курганський. *Сучасна зарубіжна соціальна філософія: Хрестоматія*. Київ: Либідь, 1996. С. 87–134.
4. Оніщенко О. «Реквієм» Д. Херста як транскультурний феномен. *Культурологічна думка: щорічник наук. праць*. Київ: Інститут культурології Академії мистецтв України, 2010. № 2. С. 23–30.
5. Рорті Р. Прагматизм і філософія. *Після філософії: кінець чи трансформація?* Київ: Четверта хвиля, 2000. С. 24–66.

### Інформаційні ресурси

1. <http://www.wdl.org/ru/> — Світова цифрова бібліотека.
2. <http://www.euroDeana.eu/portal> — Європейська цифрова бібліотека.
3. <http://elib.nplu.org/col 1 ection.html?id=33> — Національна парламентська бібліотека України.
4. <http://www.ukrbook.net> — Державна наукова установа «Книжкова палата України імені Івана Федорова».
5. <http://www.nbuv.gov.ua> — Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського.
6. <http://korolenko.kharkov.com> — Харківська державна наукова бібліотека ім. В.Г. Короленка.
7. <http://www.twirpx.com/files/art/music> — Музичне мистецтво-все для студента.
8. <http://pidruchniki.ws/> — Бібліотека українських підручників.

**Доповнення та зміни, внесені до робочої програми**